

Тема числа:

ЧИ МОЖЕ БУТИ НАЦІОНАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ТОЧНО ВИЗНАЧЕНИМ ДОСЛІДНИЦЬКИМ ОБ'ЄКТОМ?

Поняття «національної філософії» зазвичай вживається в історико-філософських дослідженнях як самозрозуміле, особливо в деяких контекстах. Цілоком усталеними є вирази на киталт «класичний німецький ідеалізм», «англійський емпіризм» або, скажімо, «давньогрецька філософія». Таке іменування, певна річ, має серйозні підстави, оскільки узагальнення історико-філософської емпірії за допомоги набору «національних» маркерів (мова, етнічна, культурна або територіальна приналежність, особиста ідентифікація мислителів з певною національною спільнотою тощо) дає змогу більш-менш струнко її організувати у вигляді низки національних філософських традицій, що взаємодіють в глобальному історико-філософському процесі. Подібна взаємодія зазвичай оформлюється в межах наднаціональних єдностей з істотним врахуванням хронологічного фактору. Так виникають «західна філософія Нового часу» або «сучасна континентальна філософія».

Втім, «національна філософія», як і будь-яка узагальнена пояснювальна модель, завжди перевіряється тим, яку кількість «фактів» вона здатна несуперечливо інтегрувати. Йдеться про традиційну проблему «кордонів», меж емпіричної релевантності загального концепту. В нашому випадку ця проблема є насправді досить гострою, адже взаємодія та строкате переплетіння культурних типів породжує цілу низку ситуацій, що їх складно вмістити в «національні» рамки. У цьому зв'язку слід відзначити, наприклад, проблематичність критеріїв визначення самого поняття «національна філософія»; конфлікт наборів критеріїв, що визначають ідентифікацію окремих філософських вчень як «національних»; існування постатей, за приналежність яких «борються» різні «національні філософії»; складність розрізнення філософських та політико-ідеологічних мотивів у конструюванні національних філософій; штучність результатів, що досягаються надміру

узагальнювальними підходами («слов'янська філософія», «радянська філософія», «континентальна філософія» тощо): спірність ретроспективних побудов, покликаних відшукати якомога давніші витoki національних філософій як історично неперервних (хай би на рівні різноманітних типів «передфілософії») традицій; наявність цілих епох, які не надто улягають тлумаченням в «національних» термінах (скажімо, схоластику прийнято розуміти як «середньовічну», а не «французьку» чи «італійську») тощо.

Кожна зі згаданих проблем підважує релевантність «національної філософії» передовсім у «практичному» аспекті: коли історик філософії досліджує якусь проблему, скажімо, проблему «українського кордоцентризму», він повинен мати переконливі докази того, що залучуваний емпіричний матеріал, тобто конкретні філософські чи криптофілософські ідеї, справді належить до сконструйованої ним моделі «української філософії». Але часто такі моделі розглядаються не як справжній робочий інструмент, а радше як виконання ритуальних вимог, покликаних виправдати деякі поширені інтуїтивні уявлення.

В цьому числі журналу ми продовжуємо дискусію щодо меж «національної філософії» як дослідницького об'єкта. Адже така дискусія не є новим явищем, вона триває в українській філософській спільноті відтоді, як остання почала себе усвідомлювати, відтак і теоретично конструювати. Мета цього обговорення – визначити ступінь точності, чіткості демаркування зазначеного об'єкта. Зрештою, здійснити перевірку практичної ефективності оголошуваних критеріїв, того, чи справді вони дають змогу створити той об'єкт, який нібито створюють. Подані тут статті накреслюють різноманітні шляхи досягнення цієї мети, однак, безперечно, не вичерпують проблеми. Тому Редколегія сподівається на продовження дискусії та закликає шановних колег пропонувати відповідні матеріали, яким надаватиметься пріоритетне значення в найближчих числах.